

Komunikatë për shtyp

May 25 is now October 1 (25 maji tani është 1 tetori)

Një libër nga Bardhi Haliti

M25=NO1

Prej Titos te Toto, e prapë prej fillimit

Një komunikatë për shtyp (dhe recension libri) nga Experimental Jetset

I hate sports, I hate sports, I hate sports
I hate sports, I hate sports, I hate sports
– 7 Seconds, 'I Hate Sports' (1980)

Derisa shfletonim librin “25 maji tani është 1 tetori” dhe këqyrnim fotografitë e gazetave të sportistëve dhe lojtarëve (“trupat që kërcëjnë, përplasen, shtyhen, ngrehin njëri tjetrin, tentojnë të fitojnë...”), një ide absurde na shkoi në mend – ngjashmëria mes fjalëve ‘Tito’ dhe ‘Toto’. ‘Tito’ natyrisht i referohet Josip Brozit, partizanit dhe burrështetasit të famshëm, presidentit të Republikës Socialiste Federative të Jugosllavisë prej vitit 1953 deri më 1980, dhe si i tillë forca shtytëse (apo së paku inspirimi ideologjik) prapa shtatë sallave identike të sportit që janë temë e librit “25 maji tani është 1 tetori.”

Në anën tjetër, ‘Toto’ mund të jetë një fjalë pak më e panjohur. Është shprehje që përdoret gjithandej në Evropën kontinentale për t’iu referuar një sistemi të basteve lidhur me sportin – një sërë lojërash ku pjesëmarrësit (bixhozçinjtë, në thelb) provojnë të parashikojnë rezultatin e lojërave sportive të ardhshme. Emri ‘Toto’ vjen prej makinave të quajtura ‘Totalizatorë’ – pajisje automatike që përdoren për të kalkuluar (dhe shfaqur) bastet fituese. Fjala ‘Toto’ rrjedhimisht fsheh (brenda dy rrokjeve të saj) një përsëritje të lezetshme, ritmike (‘Total/Total’) – një përsëritje që ka një efekt qetësues totalizues në vetvete.

Shtatë sallat identike të sportit (ashtu sic u projektuan mes viteve 1974 dhe 1979, nga arkitekti kosovar Miroslav Čočanović), që së bashku formojnë temën kryesore të librit të Bardhi Haliti, mund të shikohen si një ‘Totalizator’ gjithashtu – një përsëritje motorike e shtatë elementeve identike që ekzistojnë si

infrastrukturë topologjike, e që në mënyrë ritmike i lidhin me njëra tjetrën shtatë qytetet kryesore të Kosovës (Prishtinën, Prizrenin, Gjakovën, Mitrovicën, Pejën, Ferizajn dhe Gjilanin).

Natyrisht, edhe fjala ‘Total’ gjithashtu e luan një rol të rëndësishëm në botën e sportit. Në kohën kur u konceptuan sallat kosovare të sportit, ekipi i futbollit nga Amsterdami, Ajax-i, luante suksesshëm duke përdorur një model të quajtur ‘Total Football’ (Futbolli Total) – një sistem fluid në të cilin asnjë lojtar nuk është i fiksuar në një rol të përcaktuar dhe në të cilin secili mund të luajë në mënyrë të njëpasnjëshme si sulmues, mesfushor dhe mbrojtës. Në këtë aspekt, Futbolli Total është një metodë tërësisht jo-hierarkike e egalitare – modulare, strukturaliste, përherë në rrotullim. Në fakt, si taktikë, është mjaft e përafërt me modelet e socializmit dhe modernizmit.

Dhe me të vërtetë, në shikim të parë, fjala ‘Totalizator’ duket se ndërlidhet edhe me socializmin edhe me modernizmin – si zakonisht, shumë njerëz do të nxitojnë që ta shpërfillin cilëndo ideologji ambicioze sistematike si ‘totalitare’, ‘totalizuese’, apo thjesht ‘totale’ në përgjithësi. Është një ide tërheqëse – socializmi modernist (ose modernizmi socialist) si ‘Totalizatori’ final, barazuesi i madh, shkatërruesi i botëve. Por natyrisht, kjo është vetëm njëra anë e tregimit. Njëjtë si ‘Totalizatori’ origjinal që në thelb është një makinë që jeton nga rastësia e lojtarëve të bixhozit, çdo ideologji sistematike gjithmonë do të përmbajë një dimension anti-sistematik. Standardet krijohen përmes variacioneve të

tyre, rregullat theksohen përmes përjashtimeve të tyre, dhe gjuhët universale gjithmonë vijnë me dialektet dhe thekset e veta. Secili sistem e prodhon subversionin e vet, njashtu si çdo subversion që e prodhon sistemin e vet.

Dhe kjo është ndjenja jonë kryesore derisa shfletojmë “25 maji tani është 1 tetori”. Përkundër sallave sportive të standardizuara, përkundër uniformave të numëruara, përkundër rregullave të lojës (ose, siç ne do të argumentonim – për shkak të sallave sportive

të standardizuara, për shkak të uniformave të numëruara, dhe për shkak të rregullave të lojës) këto fotografi janë plot me emocione njerëzore, shprehje dramatike, lëvizje dinamike, gjeste teatrale. Standardi nuk është asgjë pos një platformë për variacionin e vet, dhe vetëm në përsëritje mund ta gjejmë lëvizjen e vërtete unike. Kështu që po – neve na pëlqen përsëritja, dhe na pëlqen libri i Bardhi Haliti.

Experimental Jetset
15 maj, 2019 - Amsterdam

“25 maji tani është 1 tetori” është një hulumtim i gjerë në gazetatat Kosovare të publikuara prej vitit 1974 deri më 2018. Libri dokumenton aktivitetet sportive që u mbajtën në shtatë sallat identike të sportit në shtatë qytete të Kosovës. Fotografitë janë të prera, zmadhuara, dhe bashkuara në bazë të ngjashmërisë. Koreografia e tillë nuk ka për qëllim që t'i shndërrojë ato në margaritarë apo thesar, por të ndihmojë të gjejmë kuptimin e tyre përtej kuptimit të tyre brenda sallave tanimë të vjetruara të sportit. Përmes përsëritjes, imazhet dhe tekstet shfaqin natyrën multifunksionale të hapësirës së komunitetit në të cilën reflektohen ciklet më madhore sociopolitike dhe kulturore.

Bardhi Haliti;
May 25 is now October 1;
662 faqe; 38 me ngjyrë / 406
fotografi bardhezi; Kopertinë e butë;
165×233 mm; 500 kopje; Tekstet
nga Bardhi Haliti, Owen Hatherley,
Hans-Christian Dany; Dizajni grafik
nga Bardhi Haliti; Botuar nga cpress,
Zurich; Distribucioni nga Idea Books,
Amsterdam;
978-3-9524710-5-0
28€/32CHF/32\$

Ky projekt është përkrahur me
zemërgjerësi nga:
Stimuleringsfonds Creatieve
Industrie NL

KONTAKTI
cpress:
mail@cpress.ch, +41 44 520 90 86
Bardhi Haliti:
bardhi.haliti@gmail.com,
+31 6 13 48 33 46

Bardhi Haliti është dizajner grafik
dhe hulumtues nga Kosova. Ka
punuar si dizajner i pavarur në New
York dhe Prishtinë para se të merrte
titullin Master nga Werkplaats
Typografie në Arnhem në vitin 2014.
Ka qenë dizajner grafik rezident
pranë Jan van Eyck Academie në
Maastricht gjatë viteve 2015-16. Në
vitin 2011 Haliti bashkë-themloi
REDO, një eveniment ndërkombëtar
i dizajnit grafik në Prishtinë, dhe nga
viti 2013 është drejtor i programit i
REDO. Jeton në Amsterdam.
www.bardhihaliti.com